

**MOPROF MANDLA MAKHANYA, HLOOHO YA SEKOLO LE
MOTLATSİ WA TJHANSELARA
YUNİVESİTHI YA AFRIKA BORWA
PUO: MMOKA WA DIJO TSA MANTSİBOYA: MOKETE WA DIKGAU
TSA DIPATLİSISO
*“Ho sebetsa le setjhaba ho fihlela Merero ya Ntlafatso e
Tswelang Pele (di-SDG) ”*
SEBAKENG SA THE BALLROOM, GALLAGHER CONVENTION
CENTRE, MIDRAND
LA 6 HLA KUBELE 2020**

Re leboha Motsamaisi wa rona wa Lenaneo, Ngaka Genevieve James, Motlatsi wa Mookamedi: Tshebedisano le Setjhaba mona Unisa

- Tjhanselara ya Unisa, President Thabo Mbeki
- Modula-setulo wa lekgotla la Unisa, Mong Sakhi Simelane
- Ditho tsa lekgotla la Unisa, tse teng mona
- Ditho tsa baemedi ba dinaha
- Basebetsi-mmoho, ditho tsa bolaodi le botsamaisi bo atelositsweng
- Moprof Thenjiwe Meyiwa, Motlatsi wa Mookamedi: Dithuto tsa Dipatlisiso tsa Postgraduate, Ntlafatso le Kgwebo
- Ngaka S.D. Selematsela, Motsamaisi e Moholo: Ditshebeletso tsa Laeborari le Tlhahisoleseding

- Ditho tsa kgwebo ya setjhaba le bahlanka
- Mekgatlo ya baithuti le basebetsi ba Unisa
- Baeti ba rona ba bohlokwa mantsiboyeng a kajeno: baamohedi ba rona ba dikgau tsa dipatlisiso
- Ba tlang ho re natefisetse mantsiboyeng a kajeno, Gaabo Motho Tenors
- Baeti ba bohlokwa, bo-mme le bo-ntate

Mantsiboya a monate ho lona bohle. Lebitsong la tjhanselara ya rona, e leng eena ya tlang ho tshwara dikgau tsa rona tsa dipatlisiso mantsiboyeng ana, hammoho le lekgotla le botsamaisi ba Unisa, ke thabo le tlotla ho nna ho le fa kamohelo e mofuthu mona Mocketeng wa Rona wa Dikgau tsa Dipatlisiso le Ntlatso. Ena ke nako e seng monate haholo ho nna, hobane ona ke mokete wa dikgau wa ho qetela oo ke bang ho ona ke le Hlooho ya Sekolo le Motlatsi wa Tjhanselara ya Unisa. E kanna ya ba lea tseba kapa ha le tsebe hore ke tlohela mosebetsi mafelong a selemo sena, ke sebeditse ke le Hlooho ya Sekolo le Motlatsi wa Tjhanselara bakeng sa ditheme tse pedi, ka hona, ke bua le lona ke le maemong a boinahano bo tebileng mantsiboyeng ana.

Nka le tiisetse, hore, ke dula ke na le tshepo ya hore yunivesithi ena e ya ikgetha le hore e nkuwa jwalo – naheng ya rona, kontinenteng le dinaheng tse ding tsa matjhaba. Kamehla ke

makatswa ke hore rona, ba sebetsang mona Unisa, ho bonahala re sa utlwisise ka botlalo boleng ba lehlakwe lena la bohlokwa e leng Unisa, mme ke dula ke ipotsa hore na kannete re ananela letlotlo lena le letle hakana ka seo e leng sona, kapa matla a maholo ao le nang le ona bakeng sa phetoho. Ee, ke sebedisa lentšwe “matla” ka boomo, le tlatsetso eo re tswelang pele ho e tliša lefatšheng ya thuto e phahameng e nang le boleng nakong eo e leng e thata ka ho fetišisa ya thuto e phahameng.

Nnete ke hore, Unisa e nketswe hodimo, mme ho sa tsotellehe nyediso eo re e fumanang ka dinako tse ding ho tswa ho bo-raditaba ba naha ya rona, re na le botumo bo kgahlisang haholo hara balekane ba rona ka ho ba le thuto ya boleng, mme hofeta moo, boleng bo phahameng ba dipatlisiso tseo re fanang ka tsona – sena, leha nnete e le hore ha re yunivesithi e etsang dipatlisiso ka matla. Haeba le kile la belaela ho ba teng hwa rona le phello ya dipatlisiso tsa thuto e phahameng, shebang haufi le lona - shebang basebetsi-mmoho le lona: ke badile dikgau tse 100 mantsiboyeng ana. Hanyane ka hanyane re haha, seo ke kgolwang hore, e tla ba botumo bo lakatsehang ba dipatlisiso - dipatlisiso tse hlokaahalang le tse sebetsang maemong a rona a akaretsang re le yunivesithi ya ODeL ya Afrika.

Ha ke ntse ke itokisetša tlaleho ya ka ya pele ho lekgotla, ke badile

tlaleho e akaretsang e hlophisitsweng ke DIRPO. Sepheo sa morero ona e ne e le ho sheba boemo ba Unisa maemong a fapaneng a lefatshe, le hara balekane ba rona ba ODeL.

Jwale le tla tseba hore, jwalo ka theo ya ODeL, ditekanyetso tse ngata tsa mekgwa ya kgale di ke ke tsa sebediswa ho rona, ka hona ho nepahetse hore ebe ho na le dipotso tse mabapi le bohlokwa ba tsona bakeng sa Unisa. Ebile, ho na le dipatlisiso tse ngata tse fumanehang tse sa utlwisiseng kgopolo yohle ya ho thathamisa ditheo tsa thuto ho latela maemo a tsona, haholo-holo ka lebaka la kgaello ena ya ho tshwana ho akaretsang. Leha ho ka ba jwalo, maemo a sebediswa ke diyunivesithi tse ngata jwalo ka sesebediswa sa tekanyeto le sa papatso - jwalo ka ha re tseba hantle ho tswa boiphihlelong ba rona mona Afrika Borwa.

Leha ho le jwalo, ke lekgetlo la pele re ba le ho thathamiswa ha maemo a sebetsang ditheong tsa ODeL, ho fihlelang ditekanyetso tsa karolo ena. Mme kannete ho thathamiswa hona ho na le thuso ho rona, haholo ha ho tluwa ho behweng ha ditekanyetso. Kahoo, mohlala, Lethathamong la Maemo la Diyunivesithi tsa Lefatshe la 2020, ke feela diyunivesithi tse nne tsa thuto ka ngollano tse kenyelleditsweng, e leng Yunivesithi ya Anadolu (AU), Yunivesithi e Bulehileng ya UK (OOUK), Yunivesithi e Bulehileng ya Catalonia (OUC) le Yunivesithi ya Afrika Borwa (Unisa)). Ena ke methaka ya

rona ya lefatshe ha ho tluwa ditekanyetsong tsa maemo.

Boemo ba WUR	Theo	Naha	Sephet ho se akaretsang	Sepheho sa ho ruta	Sepheho sa dipatlisiso	Sepheho sa diqotso	Moputs o wa Indasteri	Sepheho sa Inthanete sa Outlook	Baithuti ba FTE	Baithuti ba mosebetsi ka mong	Baithuti ba Inthanete	Reshio ya ba Batshehadi ho ba Btona
501-600	Yunivesithi e Bulehile ng	United Kingdom	35,3-38,7	18,2	16,1	66,5	34,8	57,6	61 915	32,3	8%	62:38
501-600	Yunivesithi e Bulehile ng	United Kingdom	33,5-37,0	18,5	16,4	68,5	34,4	54,4	64 638	34,0	8%	61:39
501-600	Yunivesithi e Bulehile ng ya Cataloni a	Spain	35,3-38,7	16,5	14,2	74,2	35,8	40,2	22 902	84,5	2%	56:44
601-800	Yunivesithi e Bulehile ng ya Cataloni a	Spain	26,0-33,4	12,8	12,5	71,3	34,9	39,8	20 133	54,6	3%	55:45
1001+	Yunivesithi ya Anadolu	Turkey	10,7-22,1	13,0	24,0	16,5	100,0	17,3	830 104	493,5	1%	37:63
801-1000	Yunivesithi ya Anadolu	Turkey	19,0-25,9	11,6	23,9	17,5	100,0	16,4	1 413 003	865,8	1%	44:56
1001+	Yunivesithi ya Afrika Borwa	Afrika Borwa	10,7-22,1	22,1	19,1	15,0	35,2	43,7	193 874	155,2	7%	67:33
801-1000	Yunivesithi ya Afrika Borwa	Afrika Borwa	9,8-18,9	20,2	15,8	9,9	34,9	35,0	163 520	106,7	8%	67:33

Basebetsi-mmoho, ka ntle le taba ya hore diyunivesithi tse ding tse tharo di fumanaha karolong e leboya ya lefatshe, e leng se ka di tswelang molemo diphethong tsa botumo, Unisa e sebeditse hantle ha e bapiswa le tsona. **Ka kakaretso**, OUUK le OUC ka kopano di bile le sephetho se phahameng sa 35,3-38,7 (33,5-37,0 ka selemo sa 2019) di latelwa ke AU le Unisa ka 10,7-22,1 (9,8-18,9 ka selemo sa 2019).

Empa sena ke se kgahlisang, bakeng sa merero ya rona ya mantsibuyeng ana: ha ho tluwa **dipatlisisong**, AU e fumane sephetho se phahameng ka ho fetisisa sa 24,0 (23,9 ka selemo sa

2019) e latelwa ke Unisa ka 19,1 (15,8 ka selemo sa 2019), OUUK ka 16,1 (16,4 ka selemo sa 2019) le OUC ka 14,5 (12,5 ka selemo sa 2019). Kahoo, Unisa e sebeditse hantle, ho latela tshusumetso ya botumo ba dipatlisiso.

Ha ho tluwa **diqotsong** ho hlakile hore diyunivesithi tsa leboya di tsejwa haholo Yuropa. OUC e fumane sephetho se phahameng ka ho fetisisa sa 74,5 (71,3 ka selemo sa 2019), e latelwa ke OUUK ka 66,5 (68,5 ka selemo sa 2019). AU, e fumanehang Turkey, le yona e fumane sephetho se hodimo hofeta Unisa, ka 16,5 (17,5 ka selemo sa 2019), ha Unisa e ne e le yona ya ho qetela mokgahlelong ona, ka sephetho sa 15,0 (9,9 ka selemo sa 2019).

Basebetsi-mmoho, haeba dipatlisiso tsa rona di hlaha boemong ba bobedi, empa diqotso tsa rona di hlaha boemong ba ho qetela, re tlameha ho ipotsa dipotso ka boleng ba tsona, bohlokwa le tshusumetso, mme re ipotse hore na hobaneng e le tse fokolang hakana tse qotswang. Re hloka ho etsang eng, ho ntlafatsa karolo ee ya dipatlisiso? Re phatlalatsa dingodilweng tsa rona dikoranteng dife? Ke bo-mang ba balang dipatlisiso tsa rona?

Ka lebaka la seo ke se tsebang ka tshebetso ya rona ya dipatlisiso selemong sena, basebetsi-mmoho, ke na le tshepo ya hore re ka ntlafatsa boemo bona - ha e le hantle, nka thabela ho bona Unisa

e le boemong bo kahodimo ba ODeL dilemong tse hlano tse tlang. Re sentse re le bafuputsi ba kapele ba ODeL kontinenteng, ka hona, ha re ke re atisetseng seo lefatsheng. Ke dumela kannete hore re ka fihlella seo. Re behilwe sehlopheng se le seng le diyunivesithi tseo tse ding tse tharo hobane re arolelana dintho tse ngata tse tshwanang – ba bapisa “diapole le diapole”, ba tjho jwalo, kahoo, ha re amoheleng phephetso eo.

Ke tseba e le kannete hore ho na le sebaka sa dipatlisiso se ka kenyang letsoho ho phahamiseng boemo ba dipatlisiso tsa rona le tshusumetso. Ehlile, ke bua mona ka *poloko* maemong ohle, mme jwalo ka ha e hlalositse ho di-SDG. Ke thabile haholo hore ebe *Ho sebetsa le setjhaba ho fihlella Dipheo tsa Ntlafatso e Tswelang Pele* (di-SDG) ke sehlooho sa beke ya R&I ka 2020. Poloko, ha e le hantle, ke tshekamelo ya lefatshe - eseng feela ho thuto e phahameng empa le *hohle*, jwalo ka ha dintho tsa nnete tsa lefatshe la rona le fetohang le tikoloho di re ruta dithuto tse ngata tse thata.

Rona mona Afrika, haholo-holo, Unisa jwalo ka theo ya ODeL e Afrika, re ka kenya letsoho ka matla ho di-SDG ka dipatlisiso, boqapi le tshebedisano le setjhaba, re se re sa re letho ka ho ruta le ho ithuta! Re amohetse baithuti ba MIT, re na le ditshebedisano-mmoho tse mafolo-folo, re fumaneha ditjhabeng tse ngata tseo re

di sebeletsang, mme, basebetsi-mmoho, re na le meralo eo batho bohle ba e kgallang – kontinenteng ya rona le lefatsheng lohle. Re tlameha ho baballa melemo ena ha re ntse re hodisa bokgoni ba dipatlisiso tsa rona le tshusumetso.

Bosiung bona, re bokane ho tlotla basebetsi ba rona ba bohlale ka ho fetisisa le ba hantle ka ho fetisisa bakeng sa botsebi ba bona; boinehelo ba bona bo tsitsitseng dipatlisisong, boqapi le tshebedisano; le katleho e bonahalang eo ba e fihlelletseng. Mosebetsi o motle ho lona bohle, bakeng sa boinehelo ba lona le boitlamong dithutong tsa lona, le ho dula le sebeletsa bokgabane. Ba lona ke boikutlo bo tla etsa hore re be boemong ba pele ditheong tsa ODeL lefatsheng, le e nngwe ya diyunivesithi tse itlhommeng pele Afrika. Basebetsi-mmoho, hase mosebetsi o bonolo ho etsa dipatlisiso ebile re ruta. Ho hloka ho etsa hofeta se lebelletsweng – hangata ka ho etsa ba hae sehlabelo – mme kahoo re leboha malapa a lona le batho ba bohlokwa maphelong a lona ka tshehetso ya bona le boitelo, le karolo eo ba e phethileng ho kenya letsoho katlehong ya lona.

Ho baomehedi ba rona ba dikgau mantsiboyeng ana, re leboha boinehelo ba lona, botsebi le sehlabelo seo le ikentseng sona. Re motlotlo ho amohela boiteko ba lona le dikatleho mantsibuyeng ana. Rea le hlompha, rea le babatsa, mme re arolelana thabo ya

lona le ho ba motlotlo ha lona.

Kea leboha.